

Ny minerallov – tross protester

Norsk Bergindustri jubler. Sametinget protesterer. Så forskjellige er reaksjonene på forslaget til ny minerallov hos to av interessegruppene som har vært involvert i arbeidet med den.

Anne Kristine Børresen

Oppdatert: 25.05.2009

Den nye mineralloven vil gjøre det enklere å lete etter og utvinne mineralressurser over det ganske land. Finnmark vil likevel være et problemområde fordi Sametinget på det meste bestemte avviser lovforslaget. Her ser vi uttaket av grønn masi kvartsitt på Finnmarksvidda som Mineralutvikling AS driver. Både her og ellers i Finnmark har industrien brukt lokal arbeidskraft og funnet konstruktive løsninger i forhandlingene med de samiske interessene. Foto: Halfdan Carstens

Det har tatt lang tid - veldig lang tid - men i mars oversendte Nærings- og handelsminister Sylvia Brustad endelig forslaget til ny minerallov til Stortinget. Først hadde hun imidlertid presentert innholdet i Ot.prp. nr. 43 (2008-2009) "Om lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven)", som lovforslaget formelt heter, for årsmøtet i bransjeforeningen Norsk Bergindustri. Forslaget skapte begeistring i bransjen.

- Vi har ventet på en ny minerallov i 25 år. Og vi har benyttet en hver anledning til å minne politikerne om at bransjen ønsker seg et bedre og enklere lovverk som regulerer leting og utvinning av ulike bergarter og malmer, sier generalsekretær i Norsk Bergindustri, Elisabeth Gammelsæter.

Hun argumenterer overbevisende for at den nye loven trengs.

- Dagens generelle lovgivning på mineralområdet er komplisert, fragmentert, uoversiktlig og ufullstendig. Fem lover har blant annet eksistert side om side og gitt uklare og forskjellige rammevilkår for næringen.

Elisabeth Gammelsæter er udelte positiv i forhold til den nye mineralloven. Foto: Anders Corneliusen

Likhet for loven

Nå blir fem lover til én, det ryddes opp i begrepsbruk, og saksgangen i mineralsaker blir mer oversiktlig. Norsk Bergindustri og Gammelsæter er overbeviste om at denne forenklingen og forbedringen gir bedre og mer forutsigbare rammevilkår for de som vil lete etter og satse på utvinning av mineraler i Norge. De setter dessuten pris på at næringen i den nye loven sikres bedre tilgang til grunn og forekomster, og at leteretten for grunneiers mineraler utvides.

Underdirektør Bård Dagestad hos Bergvesenet, som er den institusjonen som i dag har ansvaret for å føre tilsyn med næringen, bekrefter at nettopp det å skape et bedre, ryddigere og mer moderne juridisk rammeverk for bransjen har vært en viktig motivasjon for å lage den nye loven. Han er jurist og har med jevne mellomrom vært engasjert i arbeidet med mineralloven siden han begynte å arbeide i etaten i 1993. Derfor vet han godt at det er flere grunner til at også myndighetene har ønsket seg en ny lov.

- Dagens lovverk ivaretar ikke i tilstrekkelig grad hensynet til en samfunnsmessig god utnyttelse av mineralressursene i Norge. Det gir oss heller ikke muligheter til å føre tilstrekkelig godt tilsyn med hele bransjen, fremholder Dagestad.

Han får støtte av Bergmester Per Zakken Brekke:

- Dagens rettstilstand fører til en utilsiktet forskjellsbehandling og konkurransevridning i favør av drivere som ikke omfattes av regelverket. Det har sammenheng med at enkelte deler av bransjen enten ikke er regulert eller er ulikt regulert. En stor del av de virksomhetene som driver uttak av mineralske ressurser er for eksempel ikke underlagt konsesjonsplikt og tilsyn etter gjeldende lovverk.

Slik kan det ikke fortsette. Elisabeth Gammelsæter understreker derfor at Norsk Bergindustri helhjertet støtter opp om det nye lovverket.

- En rekke av kravene i den nye loven vil bidra til å gjøre bransjen mer seriøs. Det gjelder blant annet at driften skal være så skånsom som mulig mot naturen og omgivelsene, og at området skal sikres og ryddes på forsvarlig vis når driften en dag avsluttes. Det skal kort og godt ikke lønne seg å ta snarveier.

- Bergvesenet, som vil hete Direktoratet for mineralforvaltning når loven trer i kraft, skal føre tilsyn med all mineralvirksomhet, og de skal dessuten vurdere alle aktørenes bergfaglige kompetanse før drift igangsettes. Det vil bidra til å profesjonalisere norsk bergindustri, og gjøre det enklere for våre medlemmer å konsentrere seg om å utvinne ressursene, fremholder Gammelsæter.

Hun er overbevist om at dette på sikt også vil styrke bransjens renommé og omdømme.

Elementer i den nye mineralloven

- innebærer en forenkling av regelverket - fem lover blir til én
- tetter hull i dagens lovverk og gir en helhetlig regulering av hele bransjen
- fjerner konkurransevridning i bransjen
- sikrer næringen bedre tilgang til grunn og forekomster
- utvider leteretten til også å gjelde grunneiers mineraler
- sikrer nødvendig samfunnskontroll med uttak av ikke-fornybare ressurser
- ivaretar miljøhensyn bedre enn i dag med krav til sikring, opprydding og økonomiske garantier
- krever nye kompetansekrav for utvinnere
- innebærer at Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard skifter navn til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (Direktoratet for mineralforvaltning)
- erstatter de gamle og lite intuitive begrepene skjerpning, muting og utmåling med leting, undersøkelsesrett og utvinningsrett

Sametinget vil ikke

Myndighetene ser et stort potensial for næringsutvikling i norske fjell, og de håper at loven vil stimulere til økt aktivitet og flere arbeidsplasser, ikke minst i distriktene, der det meste av mineralressursene finnes.

Men det er samtidig i deler av distriktene, og særlig i Finnmark, at motstanden mot den nye loven er størst. Det er ikke tilfeldig. De tradisjonelle samiske områdene, slik som Finnmark, har noen av de mest

interessante metallressursene vedrørende gull, kobber, nikkel og jern som staten beholder eiendomsretten til. Det er også der forventningene om å gjøre nye funn er størst. Det er blant annet i disse områdene at finske Outokompo fra 1985 til 1991 drev en kobber- og gullgruve i Bidjovagge, at Mineralutvikling tar ut grønn kvartsitt (www.geo365.no/bergindustri/steinbrudd/), Store Norske Gull leter etter gull, og Nussir (GEO 03, 2008) har funnet det som antakelig er Norges største kobberforekomst (se også www.geo365.no/bergverkskart for bergverksbedrifter i Finnmark). Mange av disse ressursene ligger i sentrale samiske områder, og diskusjonene og forhandlingene har i flere år dreid seg om hvordan hensynet til samisk kultur, deltakelse og del av nytteverdien skal ivaretas. Sametinget synes slett ikke at deres rettigheter etter folkeretten er godt nok ivaretatt i det nye lovforslaget, og de har derfor avvist det. Dette innebærer at Sametinget heller ikke gir sin tilslutning til de aktiviteter lovforslaget søker å regulere.

I følge seniorrådgiver i Sametinget, Torvald Falch, er det flere grunner til denne avvisningen av forslaget.

- Stridens kjerne handler om hvordan staten skal oppfylle sine folkerettslige forpliktelser overfor samene. Sametinget har tydelig signalisert at loven ikke gir samer tilfredsstillende rett til beskyttelse mot inngrep som kan gjøre det umulig eller vesentlig vanskeligere å opprettholde og utvikle samisk kultur, næringsutvikling og samfunnsliv.

- Utenfor Finnmark vil dessuten ikke hensynet til samisk kultur bli vurdert og vektlagt, selv om statens plikt til å gjøre dette er like sterk der som i Finnmark, ja kanskje sterkere fordi den samiske kulturen ofte er mer truet jo lenger sør vi kommer. Dette følger klart av artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, sier Falch.

Falch mener videre at når hensynet til samisk kultur ikke blir vurdert og vektlagt, vil heller ikke Sametinget gis mulighet til å konsultere om beslutningene om undersøkelses- og utviningsrett.

- Staten er imidlertid forpliktet til dette etter blant annet en ILO konvensjon fra 1989 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater (ILO 169), sier han.

Sametinget protesterer dessuten mot at det økonomiske vederlaget som de i følge ILO-169 har rett til å få fra denne formen for næringsvirksomhet som drives i deres område, skal forvaltes av Finnmarkseiendommen.

- Det blir folkerettslig galt om det er Finnmarkseiendommen som skal forvalte et urfolksvederlag, forteller seniorrådgiveren i Sametinget.

- Finnmarkseiendommen representerer bare grunneierne i de aktuelle områdene, og ikke det samiske folket. Et urfolksvederlag skal imidlertid gå til direkte berørte urfolk, som også vil omfatte bruksrettshavere som for eksempel reindriften. Sametinget mener dessuten det er helt avgjørende at urfolksvederlaget ikke bare skal gjelde for Finnmark, men i alle tradisjonelle samiske områder.

- I den loven som nå foreligger, legges det opp til en forskjellsbehandling av samiske rettigheter i og utenfor Finnmark. Samene utenfor Finnmark får ikke samme rett til høring og vektleggig av samiske hensyn, til deltakelse i beslutningsprosessen, og til deler av nytteverdien ved eventuell utvinning av mineraler, sier Falch.

Sametinget og Norsk Bergindustri har diskutert forslaget til ny minerallov lenge. Her er fra venstre nestleder i styret i Norsk Bergindustri Hanne Markussen Eek, Sametingspresident Egil Olli,

opposisjonsleder i Sametinget Aili Keskitalo og styreleder i Norsk Bergindustri Kjell Apeland. Bildet er fra et dialogmøte mellom Sametinget og Norsk Bergindustri i oktober 2008. Foto: Anders Corneliusen

Regjeringen vil se helheten

Departementet har, til tross for langvarige forhandlinger med Sametinget, ikke vært villige til å gå med på disse kravene. De mener at Finnmarkseiendommen, der samenes deltakelse og innflytelse er betydelig, vil være best i stand til å tjene alle grunneiere i Finnmarks interesser.

I pressemeldingen fra departementet påpeker **statsråd Brustad dessuten at den nye mineralloven** også ivaretar samiske interesser ved mineralvirksomhet.

- De nye reglene, som innebærer at reindriftsutøvere skal varsles før leting og eventuell utvinning iverksettes, samt lengre frister for denne typen varsling, gjør at samiske interesser kommer styrket ut ved mineralvirksomhet i Finnmark.

- Det er dessuten viktig å se urfolksrettigheter ved mineralaktivitet utenfor Finnmark i en bredere sammenheng, og regjeringen vil derfor følge opp dette i forbindelse med behandlingen av utredningen fra Samerettsutvalget II, presiserer Sylvia Brustad.

Dette er ikke bra nok for Sametinget, som derfor heller ikke er villige til å gi sitt samtykke til loven.

- Loven er dermed lite verd for den mutbare delen av industrien i samiske områder, hevder Torvald Falch.

Direktoratet for mineralforvaltning

Departementet foreslår at etaten Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard skifter navn til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (Direktoratet for mineralforvaltning). Det nye navnet er etter departementets mening mer dekkende for den virksomheten etaten driver, og bedre i samsvar med praksis i forvaltningen om etatsnavnebruk. Et av de siste vesener i Norge, om ikke det aller siste, er dermed snart en saga blott. Navneskiftet innebærer ingen realitetsendringer for virksomheten, men kan på sikt innebære at det nye direktoratet får inntil fire nye stillinger. Det trengs når de får ansvaret for å føre tilsyn med all virksomhet på feltet.

Bra for de fleste

Elisabeth Gammelsæter i Norsk Bergindustri beklager at det ikke var mulig å komme til enighet med Sametinget.

- Vi har en konstruktiv dialog med samiske interesser, og vi har intensjoner om å fortsette diskusjonen om hva som skal til for å drive bergverksdrift i samiske områder. Men det er regjeringens ansvar å vurdere ulike interesser opp mot hverandre, sier hun.

- Vi er først og fremst interessert i å drive bergindustri, og den jobben skal vi gjøre på en best mulig måte. Dialogen med samenes representanter og erfaringer fra bergverksdrift i samiske områder gir oss også tro på at det er mulig med samtidig tilstedeværelse av bergindustri og tradisjonelle samiske bosettinger. Vi har dessuten vedtatt etiske retningslinjer som pålegger våre medlemmer å vise respekt for urfolks levevis.

Hun poengterer videre at uenighetene mellom Sametinget og regjeringen trolig innebærer at den nye loven fortsatt vil gi uavklarte rammebetingelser for mutbare mineraler i samiske områder. Det rammer dem som gjerne vil etablere bergverksdrift der.

- Men for resten av norsk bergindustri faller omsider en viktig brikke på plass. Store deler av bransjen vår får nå forutsigbare og ryddige rammer å virke innenfor. Det gir oss derfor fremdeles grunn til å juble over mineralloven, sier Elisabeth Gammelsæter.

Den gleden kan de for alvor slippe løs når Stortinget har behandlet saken. Odelstingsproposisjonen behandles nå av Nærings- og energikomiteen, som i neste omgang leverer sin innstilling til Stortinget. Loven skal etter planen vedtas før sommerferien.

Næringsminister Sylvia Brustad presenterte forslaget til den nye loven på Norsk Bergindustris årsmøte 19. mars. Statsråden leverte samtidig tilbake "huskelappen" som departementet fikk i gave da bergindustrien feiret sitt 100-årsjubileum i 2007 - en steintavle med et 11. bud som minnet politikerne om at "du skal ikke utsette mineralloven". Brustad ba om at årstallet for fremleggelsen av den nye loven kunne graveres inn. Styreleder Kjell Apeland tok i mot tavlen fra statsråden på vegne av Norsk Bergindustri. Foto: Anders Corneliusen